

קטנים לגדולים?!

ועוד: הרי קל וחומר הוא שחייב בשור על הקטנים כגדולים, כי:

ומה אדם באדם, שלא עשה בו את הקטנים ההורגים כגדולים ההורגים, שאין הקטנים חייבים מיתה אם הרגו אדם, (20) מכל מקום חייב בו מיתה על הקטנים הנהרגים כגדולים הנהרגים —

א-תמ

שור באדם, שעשה בו שורים קטנים שהרגו, כשוורים גדולים שהרגו, (1) ואף הם חייבים סקילה, אינו דין שחייב אותם על הקטנים שנהרגו כגדולים שנהרגו.

לא קשיא, כי אין ללומדו לא מבנין אב ולא מקל וחומר, כי:

לא, אם אמרת שהוא חייב על הקטנים כגדולים, אלא אדם באדם, שכן חייב הוא בחבלה בארבעה דברים תוספת על נזק, [דהיינו: צער ריפוי שבת ובושת]; תאמר שיהא חייב על הקטנים הגדולים אף בשור באדם, שהוא אינו חייב בחבלה בארבעה דברים אלא בנזק בלבד.

ולפיכך תלמוד לומר: "או בן יגח או בת יגח" לחייב אף את השור באדם על הקטנים כגדולים.

ואין לי — שיהיו חייבים סקילה על הריגת הקטנים — אלא במועדון, בתם מנין שהוא חייב סקילה אף על הריגת הקטנים?

ואם תאמר: פשיטא, שהרי והלא דין הוא [בבנין אב נלמדנו]:

הואיל וחייב את השור סקילה בהריגת איש ואשה, וחייב אותו סקילה אף בהריגת בן ובת, מזה כשחייב אותו באיש ואשה, לא חלקת בו בין תם למועד, אף כשחייב בבן ובת, לא תחלוק בו בין תם למועד.

ועוד: הרי קל וחומר הוא שהתם חייב על הריגת הקטנים?!

מה איש ואשה שהורע כחם בנזקין, שאם הזיקו הם הרי הם חייבים בתשלום, לא חלקת בו כשהרגו אותם בין תם למועד — בן ובת הקטנים שיפח כחם בנזקין, שאם הזיקו הם אינם חייבים לשלם, (2) אינו דין שלא תחלוק בהן כשהרגו אותם בין תם למועד.

אמרת: אין הדבר כן, כי אי אפשר ללמוד מאיש ואשה, שיהא דין התם כמועד, לא בבנין אב ולא בקל וחומר!

מבנין אב אי אתה יכול ללומדו, משום שוכי דנין בבנין אב קל מחמור לחמור עליו, עד שאתה לומד תם לחייבו על הקטנים ממועד שהוא חייב על הקטנים?!

והרי אם החמיר הכתוב במועד החמור [שהוא חייב כופר] לחייבו סקילה על הקטנים, תחמיר בתם הקל [שאינו חייב כופר] לחייב אף אותו סקילה על

יזמו קרוי שור".

2. שהרי שנינו במשנה לקמן פז א: "חרש שוטה וקטן פגיעתן רעה, החובל בהן חייב, והם

20. שהרי לא נאמר אלא: "ואיש כי יכה כל נפש אדם מות יומת".

1. שהרי חייבה תורה את השור שהרג, ו"שור בן

הקטנים! (3)

ועוד, כלומר: ואף בקל וחומר אי אתה יכול ללומדו, כי:

אם אמרת באיש ואשה שחייב התם סקילה על הריגתם, משום שכן חייבין במצוות, תאמר אף בכך ובת שפטורין מן המצוות, שחייב התם על הריגתם! ?

ומאחר שבלי כתוב אין אנו יודעים שהתם חייב על הריגת הבן והבת, לפיכך תלמוד לומר: **"או בן יגח או בת יגח"**, כפל הכתוב לשון "יגח" כדי ללמדנו:

נגיחה של בן ובת בתם, נגיחה של בן ובת במועד —

נגיחה של בן ובת למיתה שלהם, נגיחה של בן ובת לנזקין שלהם, לומר שחייב בתשלום נזקי הקטן והקטנה.

מתניתין:

שור שהיה מתחכך בכותל, ונפל הכותל על האדם שלא בכוונה של השור —

או שור שנתכוין להרוג את הבהמה שאין השור חייב עליה סקילה, ולבסוף הרג את האדם —

או שנתכוין השור להרוג את הנכרי שהוא פטור עליו, והרג בן ישראל —

או שנתכוין השור להרוג את הנפלים שהוא פטור עליהם, והרג בן קיימא —

בכל אלו פטור השור מסקילה, היות ולא נתכוין לבר חיובא. (4)

גמרא:

אמר שמואל: זו ששנינו "פטור", היינו פטור ממיתה, וחייב בכופר. ואף על פי שאין השור בסקילה, הבעלים חייבים כופר, כי שמואל דורש (5) "אם כופר", לרבות כופר שלא בכוונה ככופר בכוונה.

ורב אמר: פטור מזה ומזה. שאם אין השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר, (6) ואינו דורש "אם כופר" לרבות.

מצית לאתויינהו מדינא לעיל", [ומה שכתב "לעיל" דמשמע שלעיל רצתה הגמרא ללמוד בן ובת מאיש ואשה, צריך ביאור שלא מצינו כן לעיל].

4. ודרשינן לקמן בעמוד ב: "השור יסקל וגם בעליו יומת", כמיתת הבעלים כך מיתת השור, וכשם שהבעלים אינם נהרגים כשהרגו שלא בכוונה, כך השור פטור.

5. כדדריש רבי יוחנן לעיל מג ב.

6. כדעת רבה לעיל מג א.

שחבלו באחרים פטורין", ואפילו לכשגדלו אינם חייבים לשלם.

3. לכאורה אין הברייתא מובנת, כי בן ובת לאיש ואשה אנו משוים, ולא את התם למועד! ? ופירש רש"י: דהרי קתני "חייב באיש ואשה וחייב בכך ובת", וחייב דבן ובת במועד נאמר בתורה, ועל זה אתה אומר מה חיוב דאיש ואשה עשה בו תם כמועד, אף בן ובת נעשה בו תם כמועד, ונמצא שאתה לומד תם ממועד, שהרי אם לא שהיית מוצא חיוב בן ובת במועד, לא היית יכול ללומדו לתם מאיש ואשה, "דהא במועד גופיה אי לאו דרבינהו קרא [לקטנים] לא

ממיתה! ?

בשלמא התם, בדברי רב, לא תיקשי שבר קטלא הוא מהנפילות הראשונות ונתחייב סקילה, ואיך נעשה מועד, משום שיש לפרש כמו שיישב רב יוסף לקמן מח ב, בכגון דחזא השור ירוקא [עשב] על פי הבור, ובא לאוכלו, ונפל השור לתוך הבור שלא בכוונה, ונמצא שלא נתכוין השור להורגו, ולפיכך לא נתחייב סקילה.

אלא הכא גבי כותל, **מאי איכא למומר**? ! והרי כיון שנתכוין חייב הוא סקילה, ולמה שנינו שהוא פטור ממיתה בנגיחה זו? !

ומשנינן: **הכא נמי, במתחבך** בנגיחה הרביעית **בכותל להנאתו**, ולא נתכוין להרוג בה, אלא בנגיחות הראשונות הוא שנתכוין להרוג.⁽⁸⁾

ומקשינן לשמואל: **ואמאי** חייב כופר כשהיה מתחבך בכותל ונפל על האדם, **והא תם הוא**, ותם אינו חייב בכופר! ?⁽⁷⁾

ומשנינן: **כדאמר רב** [לקמן מח ב] על מה ששנינו במשנה לקמן מז ב: "הכניס שורו לחצר בעל הבית שלא ברשות ... נפל [השור] לבורו של בעל החצר והבאיש מימיו, חייב, היה אביו או בנו [של בעל החצר] לתוכו [והרגו השור בנפילתו], משלם [בעל השור] את הכופר"; ומקשינן עלה: והא תם הוא, ומשני רב: **במועד ליפול על בני אדם בכורות** —

הכא נמי, גם כאן מדובר **במועד להתחבך בכוונה על בני אדם בכתלים**.

ותמהינן: **אי הכי**, שמדובר שעשה כן בכוונה, **בר קטלא הוא** [בן מות הוא] בנגיחה זו, והאיך שנינו במשנה שהוא פטור

משנתנו גבי כותל "אי הכי בר קטלא הוא", לקושיא שמקשה הגמרא — לקמן וכאן — על שור שנפל לבור "אי הכי בר קטלא הוא".

הקושיא גבי כותל היא על הנגיחה הרביעית, למה שנינו במשנתנו שהוא פטור עליה ממיתה, והרי מתכוין הוא.

ואילו הקושיא גבי בור — לפי שיטת רש"י — אינה על הנגיחה הרביעית, [ובפשוטו טעמו של רש"י שאינו מפרש את הקושיא על הנגיחה הרביעית, הוא משום שבאותה משנה לא כתוב שאינו חייב סקילה, אלא שהוא חייב כופר, ושפיר יש לומר שהוא חייב גם סקילה], אלא על שלש הנגיחות שקדמו לנגיחה הרביעית, כי היות וחייב סקילה בשלש פעמים הראשונות, אם כן איך יגיע להיות מועד.

וקושיא זו מקשה הגמרא לעיל מא א על כל מועד המשלם את הכופר, שהרי כבר נסקל

7. א. וכמבואר במשנה לעיל מא א, וכדדריש רבי אליעזר לעיל מא ב: "ובעל השור נקי", נקי מחצי כופר.

ב. כתב רש"י: "אפילו למאן דדריש אם כופר, הני מילי למועד שלא בכוונה, והאי תם הוא בחיכוך זה", והביאו הרשב"א, ופירשו: משום דסתם "שור" דקתני היינו תם, עד שיפרש שהוא מועד; [ומיהו צריך ביאור אריכות לשונו של רש"י, מה ענין "אם כופר" המרבה שלא בכוונה, לקושיא שהרי הוא תם! ?].

8. **תוספת ביאור** [לפי שיטת רש"י, ותוספות ומהר"ם בשיטת רש"י לקמן מח ב, וראה גם "חזון איש" בליקוטים הנדמ"ח]:

ביאור קושיית הגמרא "אי הכי בר קטלא הוא" גבי כותל וגבי בור:

אינה דומה הקושיא שמקשה הגמרא על

ומנא ידעינן, איך נדע שמתחכך הוא בכותל
להנאתו לפוטרו ממיתה,⁽⁹⁾ ושמא מתחכך
הוא בכותל להפילו על בני אדם וחייב מיתה?

ומשנינן: כגון דבתר דנפל קא מתחכך ביה
[מתחכך הוא בכותל אף לאחר שנפל], וודאי
אין כוונתו אלא לחיכוך עצמו.

בנגיחות הראשונות, [כי אף התם נסקל], אלא
שבכל מועד מיישבת הגמרא לעיל כמה תירוצים,
ואותם תירוצים אין שייך לאומרם גבי שור שנפל
לבור, מן הטעם שפירש רש"י לקמן מח ב; אבל
במשנתנו, אין להקשות על הנגיחות הראשונות,
כי אף במשנתנו יש ליישב ככל התירוצים
שנאמרו לעיל מא א גבי כל מועד, ובהכרח
שכאן הקושיא היא על הנגיחה הרביעית.

ביאור תירוץ הגמרא "דחזא ירוקא ונפל",
ו"נתחכך בכותל להנאתו":

א. גבי בור הכוונה היא, שעשה כן בכל
ארבעת הפעמים; ואילו גבי כותל הכוונה היא,
שבשלוש הנגיחות עשה כן בכוונה כדי להרוג,
ואילו בנגיחה הרביעית עשה כן להנאתו, [כן
היא שיטת רש"י, והקשו התוספות על זה לקמן
מח ב, שאין מסתבר לומר שנגיחות בכוונה
יעשהו מועד ליגח שלא בכוונה].

ב. הן ההעדאה שבסוגייתנו, והן ההעדאה
דלקמן אינה העדאה כשאר העדאות, כי היות
וחזא ירוקא ונפל, או שנתחכך להנאתו, אין זו
"קרן" הצריכה העדאה, אלא שן שאינה צריכה
העדאה, ומה שהצריכה הגמרא שיעשה כן שלש
פעמים, הוא משום שבלאו הכי הוא משונה,
וצריך העדאה כדי שייחשב אורחיה, [כן היא
שיטת רש"י, והקשו על זה התוספות לקמן מח
ב, שאין הדבר מסתבר שהוא משונה].

ביאור למה פוטר רב גבי כותל מן הכופר,
ואילו גבי בור מבואר במשנה שם שהוא
חייב כופר:

קושיא זו הוקשה לרש"י לקמן מח ב [כפי
הנראה מדברי התוספות והמהר"ם שם]:

ותירץ רש"י שם [לשונו בקיצור]: "הני מילי

[דפטר רב משום שאין השור בסקילה], במועד
לנגיחות בכוונה [וכגון בסוגייתנו, שהועד על
ידי נגיחות בכוונה] ונגח רביעית שלא בכוונה,
פטר ליה [רב] מגזירת הכתוב, דכתיב: "השור
יסקל", אבל זה [שחזא ירוקא ונפל שלש
פעמים] שלא היתה בו חיוב סקילה כלל
[בהריגות שנעשה בהם מועד, שהרי עשה כן
שלא במתכוין], אין העדאתו אלא לכופר של
שן ורגל בחצר הניזק, דאוקמינן [לעיל כו א
ומא א] ברגל שדרסה על גבי תינוק בחצר
הניזק, [הרין דאיכא כופר ברגל, ואף על גב
דשלא בכוונה הוא, ואין השור בסקילה
[כלומר: היות וחזינן שאף ברגל שדרסה על גבי
תינוק בחצר הניזק, מחייבים אנו כופר, אף
שדריסה על גבי תינוק אינה בכוונה, ואינו חייב
עליה מיתה, הרי למדנו, שכאשר אנו באים
לחייב מטעם רגל, בזה לא נאמר הדין שאם אין
השור בסקילה אין הבעלים משלמים כופר],
והכא נמי דחזא ירוקא ונפל, תולדה דשן
היא, דמתכוין להנאתו [ולכן אין צריך שיהא
השור בסקילה, כי שן דומיא דרגל; מה שאין כן
בסוגייתנו גבי כותל, שהיו ההעדאות על ידי
הריגות בכוונה שחייב עליהם סקילה, סובר רב
שאינו חייב כופר על הנגיחה הרביעית, ואף ששן
היא, היות ואינו חייב סקילה שהרי לא היה זה
בכוונה]."

9. הקשה ב"קובץ ביאורים" לבבא קמא אות כו,
מאי מקשה "מנא ידעינן" דמשמע שמספק אין
לנו להרוג את השור, והרי כיון דקיימא לן [לקמן
מה א]: "כמיתת הבעלים כך מיתת השור", ואת
הבעלים מספק לא היו הורגים ד"ספק נפשות